

POLITIČNI SISTEM RS – 4. 10. 2012

USTAVA RS

- najvišji pravni akt
- pisana ustava vezana na idejo družbenih pogodb
- Magna carta libertatum iz 1215, Velika Britanija – prvi zametek ustave
- Virginijska deklaracija pravic iz leta 1776 in francoska deklaracija pravic človeka in državljanov iz leta 1789
- od kralja oz. vladarja se je s tem poskušalo osvojiti ugodnosti zase in omejiti njegovo neomejeno moč
- Belgijska ustava je prva „sodobna ustava“
- klasičnim (življenje, varnost) in državljanskim (volilna, združevanja, zbiranja) pravicam se v 20. stol. pridružijo še druge pravice (predvsem socialne, ekonomske in kulturne)

- v rimskem prav so bili ustava preatorjevi ukazi
- v fevdalizmu je kat. cerkev s tem urejala sistem cerkvene organizacije, nato tudi absolutna monarhija za monarhove predpise o organizaciji in načinu dela organov oblasti
- formalnopravni pojem ustave (ustava je najvišji pravni akt v državi)
- sociološki pojem ustave (ureja odnose znotraj družbe)
- filozofski pojem ustave (Aristotel: ustava je osnovni red stvari v družbi)
- politični pojem ustave (zbirka pravil s katerimi se omejuje državno oblast in ureja pravice državljanov)

- ustava je temeljni politični in pravni dokument v političnem sistemu
- temeljne značilnosti ustave v formalnem smislu so: pisana oblika, kodifikacija ustavnih norm in največja pravna veljavnost ustavnih norm

Vrste ustav

- pisane in nepisane (ustavna pravila ustavne konvencije)
- kodificirane in nekodificirane (enovite in razpršene)
- glede na postopek spreminjanja (gibke in toge)
- tradicionalne razvrstitve (oktroirana oz. vsiljena, ko država preide iz absolutne monarhije v ustavno monarhijo)
- ustavni pakt, ko pri sprejemanju ustave sodelujeta monarh in predstavniško telo npr. vidovdanska ustava iz 1921,
- ljudska ustava)

-moderne delitve (normativne-veljajo in se uporabljajo, nominalne-formalno veljajo a se v praksi ne uporabljajo, semantične-v praksi se uporabljajo ampak zavirajo potrebne politične spremembe)

-ustavo se sprejema na ustavodajnem referendumu, sprejme jo ustavodajna skupščina ali pa tudi zakonodajno telo (SLO 1991)

-ustava RS je sprejeta 23. decembra 1991

-relativno malo členov + preambula (predgovor, da se poudari razlika med soc in dem)

-je predvsem izhodiščni pravni akt, torej tisti, ki poda temeljne normativne usmeritve, ne ureja pa podrobnosti – le-te prelega na posamezne zakone.

-slovenska ustava je t.i. čvrsta, nima prepovedi revizije

-tri faze revizije so:

a) predlog za spremembo (20 poslancev, vlada, ali 30.000 volilcev) in odločanje o predlogu (2/3 navzočih poslancev = najmanj 31)

b) odločanje o spremembi ustave (delovno telo Ustavna komisija pripravi predlog novega besedila in preveri skladnost z ostalimi členi ustave), za spremembo mora glasovati 2/3 vseh poslancev = najmanj 60

c) fakultativna faza ali referendumska potrditev (obvezna le, če to zahteva 30 poslancev), referendum je veljaven samo, če se ga udeleži večina vseh volilcev in večina glasuje za.

-prvič se ustava spremeni leta 1997, in sicer 68. člen, ki je govoril o pravici tujcev do nakupa nepremičnin, do lastninske pravice, zahteva ITA kot pogoja za nadaljevanje pristopa EU

-druga sprememba ustave julija 2000, vnese se zapis o proporcionalnem volilnem sistemu na parlamentarnih volitvah, zato ker je ustavno sodišče odločilo, da mora DZ sprejeti večinski volilni sistem ...

-tretje sprememba se zgodi leta 2003, v prvo poglavje se doda 3a člen in še dva druga člena, ta sprememba je omogočila prenos dela suverenosti na EU

-četrta sprememba leta 2004, v ustavo se vnese pravice invalidov in nekaterih drugih marginalnih skupin

-peta sprememba leta 2006, spremenijo se 121., 140. in 143. člen, zadnji ureja ustanovitve pokrajin v SLO.

-dve vrsti spreminjanja ustave: dejanska revizija (besedilo se ne spreminja, spremeni pa se POMEN tega besedila) in formalna revizija (spreminja se besedilo ustave)

-prepovedi spreminjanja ustave (npr. FRA in ITA imata prepoved spreminjanja vladavine, v NEM prepoved spreminjanja državne ureditve)

-ustava RS temelji na liberalno-demokratskih načeli, vsebuje pa še korektive, ki so se razvile v pluralizmu, korporativizmu in socializmu.

-prvi temelj liberalne doktrine so človekove pravice in svoboščine, drugi temelj je pravica do zasebne lastnine, tretji je ločitev cerkve od države, četrti pa uveljavitev načela delitve oblasti in večstrankarski sistem

-liberalni temelj izhaja iz dvojne vloge posameznika, najprej je državljan, nato pa občan oz. pripadnik civilne družbe

-demokratski temelj pa je določba, po kateri ima vso oblast v rokah ljudstvo, uresničuje pa jo posredno prek volitev in neposredno z referendumom, peticijami, ljudskimi iniciativami, stankami, bojkoti

-elementi socializma so ostanki prejšnje ustave SFRJ (slo kot socialna država, pravica do stavke, sindikati in o možnostih zaposlovanja)

-elementi pluralizma so bolj prikriti (pravica do zbiranja in združevanja, volitve predsednika vlade in politične stranke

-elementi korporativizma (državni svet, ki predstavlja najrazličnejše interese znotraj družbe = obrtniki, kmetje, sociala, izobraževanje ...)

SUVERENOST

= najvišja, neomejena in neodtujljiva oblast

- državna (najvišja sila v neki družbi; država monopolno razpolaga s sredstvi družbene prisile = policija, sodstvo, redarstva, vojska, davčni uradi ...). Deli se na zunanjo (neodvisnost do drugih držav) in notranjo (država je na svojem ozemlju, vrhovna enotna in samostojna organizacija, ki je dovolj močna, da si lahko podredi vse na svojem ozemlju)
- nacionalna
- državna
- ljudska

NASTANEK IN RAZVOJ TEORIJE O SUVERENOSTI

- najprej v obliki piramide že v Egiptu
- kasneje v v kasnejšem obdobju fevdalne države, v tem času se suverenost opredeljuje zgolj negativno, saj „pripada“ v celoti monarhu
- teokratska teorija – bolj med legisti in kanonisti
- koncepcija posredne božanske pravice (T. Akvinski)
- Jean Bodin: Šest knjig o rešubliki – vesbina suverenosti je opredeljena pozitivno

- Suverenost je za Bodina najvišja absolutna in trajna oblast, ki ima naslednja obeležja
 - predpostavlja možnost popolnoma svobodnega in nomejenega sprejemanja zakonov za vse
 - suverenost je možnost odločanja zakonov za vse
 - suverenost zajema tudi možnost imenovanja častnikov, dejanja pomilostitev
- Trije možni nosilci suverenosti
- Althusiou; ideja o ljudski suverenosti
- Grotius: šola naravnega prava
- Koncept ljudske suverenosti dokončno izoblikuje JJ Rousseau (teorija ljudske suverenosti):
 - Ljudska suverenost prihaja do izraza skozi občo voljo, pri oblikovanju katere mora sodelovati vsak državljan

ROSSEAU

- Delo Družbena pogodba
- ljudsko suverenost opredelil kot:
 - neodtujljivo
 - neprenosljivo
 - nedeljivo

Dvoje pojmovanj o nosilcih ljudske suverenosti

- deljena suverenost: suverenost je razdeljena med posameznike, ki sestavljajo ljudstvo, zato je vsak od njih nosilec majhnega dela suverenosti
- nedeljena suverenosti: suverenost ne pripada posameznikom ali skupinam posameznikov, ampak nedeljivo kot ljudstvu v celoti; ljudstvo pa ne more izvajati svoje suverenosti neposredno, temveč po svojih predstavniki

NEPOSREDNA IN POSREDNA DEMOKRACIJA

TEORIJA O POLITIČNEM SISTEMU

- medsebojno povezan in dovolj skladen skupek družbenih odnosov, norm in ustanov, ki oblikujejo javno oblast in njen položaj v družbi
- množica interakcij, preko katerih se družbi na avtoritativen način zagotavljajo vrednote

V okvir političnega sistema (po Eastonu) sodijo:

- vsi organi politične oblasti (parlament, ministrstva, upravne enote ...)
- institucije in odnosi, preko katerih uresničujejo družbene skupine svoj vpliv na oblast v družbi (volitve, referendumi, množični mediji ...)
- način oblikovanja politične oblasti (volitve ...)
- razni drugi načini vplivanja na oblasti (neformalni kanali, twitter, fb, množični mediji ...)

Opiši odnos, ki ga ima politični sistem s svojim okoljem!

FOTKA – NA TELEFONU!

Obstoj družbe je pogojen s stabilnim in delujočim političnim sistemom.

Esatonov model poenostavljenega PS

FOTKA - NA TELEFONU!

Model funkcij političnega sistema po Almondu in Powell-u

FOTKA - NA TELEFONU!

Politološka delitev političnih sistemov

- demokratični
- nedemokratični (avtokratični in totalitarni)

Temeljne značilnosti sodobnih emokracij:

- inkluzivnost (vključenost prebivalcev v procese odločanja)
- zagotavljanje človekovih pravic in svoboščin
- princip večinskega odločanja z omejitvami
- zaščita in varovanje manjšin znotraj družbe
- pravice in dolžnosti države so natančno poredeljene in omejene

- država je odgovorna za svoja dejanja
- zagotovljen je politični in strankarski pluralizem

LIJPHART

Delitev na večinski sistem (westminstrski, enostrankarska vlada) in konsenzualni sistem (soglasen sistem, bolj demokratičen, večstrankarske vlade, manjše države). TO SO POLITIČNI SISTEMI!!!!

Navedi razlike med obema:

- oblikovanje vlade (koalicija in brez koalicije)
- v konsenzualnem sistemu je parlament močnejš od vlade in obratno
- število političnih strank (več v konsenz.)
- volitve (večinske kjer zmagovalec pobere vse, konsenzualni pa pozna proporcionalne volitve, t. i. Sorazmerno predstavništvo)